

ΜΕΤΡΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ ΤΩΝ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ*

Ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ :
ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΟΣ¹.

I.

Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάλυσις θέτει δύο βασικὰς ἀρχὰς διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν πόρων. Ἡ π ρ ὶ μ ῆ εἶναι ἡ ὀριακὴ ἀρχή. Οἱ πόροι θὰ ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιοῦνται κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε μετακινήσεις ὀριακῶν μονάδων ἀπὸ μίαν χρησιμοποίησιν εἰς ἄλλην νὰ μὴ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αὐξήσιν τῆς «εὐημερίας». Αὐτὸ ἀποτελεῖ μίαν ταυτολογίαν, μίαν ἀρχὴν ἀπλὴν καὶ αὐτονόητον ἢ ὁποία ἐν τούτοις συχνὰ λησμονεῖται εἰς τὴν πράξιν. Τὸ σημαντικώτερον πόρισμα ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς εἶναι ὅτι οἰαδήποτε βιομηχανία, οἰαδήποτε μορφὴ οἰκονομικῆς δραστηριότητος δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς σπουδαιότερα ἄλλης ὥστε νὰ ἀφιερωθοῦν ὅλοι οἱ πόροι εἰς ἰδιαιτέρον τινα κλάδον τῆς οἰκονομίας. Ἡ πρόοδος πρέπει νὰ πραγματοποιηθῇ ταυτοχρόνως εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς. Κατὰ τὴν κατάρτισιν τῶν σχεδίων διὰ μίαν συγκεκριμένην βιομηχανίαν ἢ ἓνα συγκεκριμένον εἶδος δραστηριότητος, δὲν πρέπει νὰ προορισθοῦν δι' αὐτὰ πόροι πέραν τοῦ σημείου ἐκείνου ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἡ μετάθεσις ὀριακῶν μονάδων εἰς ἄλλην μορφὴν δραστηριότητος θὰ ηὔξανε τὴν γενικὴν εὐημερίαν.

Αἱ γενικαὶ αὐταὶ παρατηρήσεις πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθοῦν ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν δ ε υ τ έ ρ α ν ἀρχὴν τὴν ὁποίαν θέτει ἡ οἰκονομικὴ ἀνάλυσις: Αἱ μεγάλαι μετακινήσεις πόρων ἐντὸς μιᾶς οἰκονομίας ἔχουν ἀποτελέσματα ἀπολύτως δυσανάλογα πρὸς τὰ προκύπτοντα ἀπὸ τὰς ὀριακὰς μετακινήσεις. Πρέπει ἐπομένως κατὰ τὴν κατάρτισιν τῶν σχεδίων νὰ εἶναι βέβαιον ὅχι μόνον ὅτι νέαι ὀριακαὶ μετακινήσεις οὐδεμίαν χρησιμότητα θὰ εἶχον ἀλλὰ πρὸς τούτοις ὅτι οὐδὲν ὄφελος θὰ προέκυπτε ἀπὸ εὐρείας μεταθέσεις πόρων αἱ ὁποῖαι θὰ ἔτεινον πρὸς βαθείας μεταβολὰς τῆς διαρθρώσεως τῆς οἰκονομίας. Ὁ πρῶτος ὅρος ἐκπληροῦται συχνὰ, ὅχι ὅμως καὶ ὁ δεύτερος.

Εἰς τὰς ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένας χώρας αἱ μεγάλαι διαρθρωτικαὶ μεταρρυθμίσεις εἶναι πολὺ περισσότερον ἀναγκαῖαι ἢ εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας

* Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑνωμ. Ἑθνῶν, Measures for the economic development of under - developed countries, N. Y. 1951.

1. Op. cit. Ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον κεφαλαίου.

χώρας ὅπου ἤδη ὑφίστανται ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα στοιχεῖα διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν. Συνεπῶς, ἡ ὀριακὴ ἀρχή, μολονότι δὲν παύει ἰσχύουσα, συχνὰ ἔχει δευτερεύουσαν σημασίαν. Αὐτὸ δὲ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον καθιστᾷ τοὺς οἰκονομικοὺς ὑπολογισμοὺς δυσχερεστέρους. Διότι, ἐὰν μὲν πρόκειται περὶ ὀριακῶν περιπτώσεων εἶναι ἀρκετὰ εἵχερὲς νὰ ἐκτιμηθῇ μὲ σχετικὴν ἀκρίβειαν τὸ κόστος καὶ ἡ παραγωγικότης μικρῶν μεταθέσεων πόρων, ἴσως δὲ τοῦτο νὰ ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι τοιαῦται μεταθέσεις λαμβάνουν χώραν διηνεκῶς. Προκειμένου ὅμως περὶ πολὺ σημαντικῶν διαρθρωτικῶν μεταβολῶν εἶναι δυσχερὲς ἡ ἐκτίμησις τοῦ κόστους καὶ τῆς παραγωγικότητος αὐτῶν. Οὕτω κάθε ἔρευνα καταλήγει νὰ στηρίζεται περισσότερον εἰς κρίσεις ποιοτικῆς φύσεως αἱ ὁποῖαι δὲν δύνανται νὰ ἐπαληθευθοῦν ἢ διὰ τῆς πείρας.

Εἰς τὴν δυσχέρειαν αὐτὴν πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ὑπάρχουν δύο ἀπολύτως ὅμοιαι περιπτώσεις ἀπὸ ἀπόψεως ὑφισταμένων πόρων καὶ δυνατοτήτων ἀναπτύξεως. Ἐπομένως εἶναι προφανὲς ὅτι καθίσταται ἀδύνατος ἡ θέσις γενικῶν ἀπλῶν ἀρχῶν βάσει τῶν ὁποίων θὰ ἡδύναντο νὰ κατευθύνωνται κατὰ συγκεκριμένον τρόπον τὰ σχέδια ἀναπτύξεως. Οἱ ὑπεύθυνοι διὰ τοιαῦτα προγράμματα ὀφείλουν εἰς κάθε συγκεκριμένην περίπτωσιν νὰ κατανοήσουν τὰ δεδομένα τοῦ προβλήματος καὶ οὕτω νὰ σχηματίσουν τὴν καλυτέραν κρίσιν περὶ τῆς δοτέας κατευθύνσεως εἰς τὴν κίνησιν τῶν πόρων.

II. Τὸ Διεθνὲς Ἐμπόριον

Αἱ περισσότεραι τῶν καθυστερημένων χωρῶν φέρονται γενικῶς ἐξ ἀνάγκης εἰς τὴν υἱοθέτησιν πολιτικῆς αὐταρκειάς, ἐκτιθέμεναι οὕτω εἰς ζωηρὰς ἐπικρίσεις ἐκ μέρους τῶν πλέον ἐξελιγμένων χωρῶν. Ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος γενικῶς δημιουργεῖ ὀξείας ἀντιθέσεις μᾶλλον, παρὰ διαφωτίζει. Ἐν τούτοις, τὸ ζήτημα τῆς αὐταρκειάς εἶναι ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα προβλήματα τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, εἶναι δὲ δυνατόν νὰ τεθοῦν ὠρισμένοι θεωρητικαὶ ἀρχαὶ μὴ δίδουσαι λαβὴν εἰς ἀμφισβητήσεις.

Τὸ ζήτημα εἶναι, τί πρέπει νὰ προτιμηθῇ, ἡ εἰσαγωγή ἢ ἡ ἐγχώριος παραγωγή συγκεκριμένου ἀγαθοῦ· οἱ περιορισμοὶ τῶν εἰσαγωγῶν εἰδῶν πολυτελείας ἐγείρουν ἄλλα ζητήματα, ὀλιγώτερον ἐπίμαχα. Ἡ ἀπάντησις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τρία στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα εἶναι δεκτικὰ ὑπολογισμοῦ:

Π ρ ὧ τ ο ν, ποία ποσότης πόρων ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἐγχώριον παραγωγὴν τῆς μονάδος τοῦ συγκεκριμένου ἀγαθοῦ;

Δ ε ύ τ ε ρ ο ν, μὲ τὴν ἰδίαν ποσότητα πόρων ποία ποσότης ἐνὸς ἄλλου προϊόντος, ἐξαγωγίμου μὲ τὸ μέγιστον κέρδος, θὰ ἡδύναιτο νὰ παραχθῇ;

Τ ρ ί τ ο ν, πρέπει νὰ γίνῃ σύγκρισις, βασιζομένη ἐπὶ τῶν ὅρων ἔμπο-

ρίου, τῆς ποσότητος τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ ἢ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ παραχθῇ ἐγχωρίως, πρὸς τὴν ποσότητα τοῦ ἰδίου ἀγαθοῦ ἢ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ εἰσαχθῇ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐὰν ἀντὶ τοῦ πρώτου παρήγετο τὸ δεύτερον προϊόν καὶ τοῦτο ἐξήγετο εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Εἶναι δύσκολον νὰ κρίνωμεν ἐπ' αὐτῶν ζητημάτων, ὅχι διὰ θεωρητικούς ἀλλὰ διὰ πρακτικούς λόγους. Ἐν πρώτοις, ὠρισμένοι κριτικοὶ τῆς αὐταρκειᾶς πιστεύουν ὅτι τὸ πρόβλημα δύναται νὰ λυθῇ ἀπλῶς διὰ τῆς συγκρίσεως τῆς τιμῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς τιμῆς τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς του. Ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἐντελῶς ἐσφαλμένη, διὰ τρεῖς λόγους, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔχει δώσει λαβὴν εἰς πολλὰς συζητήσεις.

Πρῶτον δὲν εἶναι πάντοτε ὁρθὸν νὰ γίνεται σύγκρισις τοῦ χρηματικοῦ κόστους τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς ἑνὸς ἀγαθοῦ πρὸς τὸ χρηματικὸν ποσὸν τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐξασφαλισθῇ διὰ τῆς παραγωγῆς ἑνὸς ἐξαγωγίμου ἀγαθοῦ μὲ τὴν ἴδιαν ποσότητα πόρων. Διότι, ἴσως διὰ τῆς παραγωγῆς ἀντὶ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἀγαθοῦ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἐργατικαὶ χεῖρες αἱ ὁποῖαι, ἄλλως, θὰ ἔμεναν ἄνευ ἀπασχολήσεως, ἐφ' ὅσον δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν παραγωγὴν ἐξαγωγίμου ἀγαθοῦ ἢ ἐξωτερικῆ ἀγορᾶ τοῦ ὁποίου εἶναι ἤδη ὑπερπληρωμένη, ἢ καὶ ἐὰν αἱ ξέναι ἀγοραὶ ἠδύναντο νὰ ἀπορροφήσουν ἓν τοιοῦτο προϊόν, ἐνδεχομένως τοῦτο θὰ ἐγίνετο εἰς πολὺ χαμηλὴν τιμὴν.

Δεύτερον, τὸ ἐγχώριον κόστος παραγωγῆς δυνατόν νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ποσότητα τῶν παραχθέντων ἀγαθῶν ἢ ἀπὸ τὸν χρόνον λειτουργίας τῆς συγκεκριμένης βιομηχανίας. Ἡ περίπτωσις τῶν «ἀνηλίκων» βιομηχανιῶν ἔχει ἀναγνωρισθῇ ἤδη ἀπὸ αἰῶνος καὶ πλέον.

Τρίτον, συμβαίνει ἡ σχέσις μεταξὺ τῶν εἰσαγομένων καὶ τῶν ἐξαγομένων ἀγαθῶν νὰ εἶναι τόσον ἀβεβαία ὥστε αἱ χῶραι νὰ προτιμοῦν νὰ μειώσουν τὴν ἐξάρτησίν των ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον. Αὐτὸ εἶναι τὸ κυριώτερον ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς διαφοροποιήσεως τῆς οἰκονομίας. Εἶναι πάρα πολὺ συχνὴ ἡ περίπτωσις καθυστερημένων χωρῶν ἐξαρτωμένων ἀπὸ τὴν ἐξαγωγήν ἑνὸς ἀγαθοῦ τοῦ ὁποίου ἡ τιμὴ ὑπόκειται εἰς μεγάλας διακυμάνσεις. Εἶναι λοιπὸν πρὸς τὸ συμφέρον των νὰ παράγουν καὶ ἄλλα ἐξαγωγίμα προϊόντα ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν. Αἱ τιμαὶ ὅμως τῶν περισσοτέρων πρωτογενῶν ἀγαθῶν παρουσιάζουν διακυμάνσεις πρὸς τὴν ἰδίαν κατεύθυνσιν, ἂν καὶ ὅχι πάντοτε κατὰ τὴν ἰδίαν ἀναλογίαν. Ὡς ἐκ τούτου μία χῶρα ἢ ὁποία ἐξάγει πολλὰ πρωτογενῆ ἀγαθὰ δὲν εἶναι πολὺ περισσότερον ἐξησφαλισμένη ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς οἰκονομικῆς ἀσταθείας ἀπὸ ἄλλην ἢ ὁποία ἐξάγει μικρότερον ἀριθμὸν τοιούτων προϊόντων. Ἡ ἀβεβαιότης αὕτη δὲν ὀφείλεται ἀπλῶς εἰς κυκλικὰς διακυμάνσεις τὰς ὁποίας θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐξουδετερώσῃ μία διεθνὴς πολιτικὴ σταθερότης. Ὑπάρχει ἐπίσης ἀβεβαιότης καὶ ὡς πρὸς τὴν μακροχρόνιον τάσιν τῶν ὅρων ἐμπορίου μεταξὺ

πρωτογενῶν καὶ βιομηχανοποιημένων προϊόντων. Πρὸς τούτοις ἀβεβαιότητα δημιουργεῖ καὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἐπεμβάσεως τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν πρὸς μεταβολὴν τῶν ὅρων ἐμπορίου πρὸς ὄφελός των διὰ τῆς υἱοθετήσεως διαφορῶν μέτρων.

“Οἱ οἱ παράγοντες οἱ ἀναφερθέντες εἰς τὰς προηγουμένας παραγράφους ὠθοῦν τὰς καθυστερημένας χώρας πρὸς τὴν ἰδίαν κατεύθυνσιν: νὰ περιορίσουν ὅλον ἐνδεχόμενον τὴν ἐξάρτησίν των ἀπὸ ἐξαγωγὰς πρωτογενῶν προϊόντων. Εἶναι, ἐκ μέρους των, μέτρον λογικὸν ἐφ’ ὅσον ἀπορρέει ἀπὸ ὀρθολογικὸν ὑπολογισμὸν ἀνάλογον πρὸς τὸν ἀναφερθέντα ἀνωτέρω. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔχει σημασίαν εἶναι ὅχι πρὸς ποίαν κατεύθυνσιν προσανατολίζονται ἀλλὰ εἰς ποῖα ὀρθολογικὰ κίνητρα ὑπακούουν. Διὰ νὰ ἐκτιμηθῇ μία ἐμπορικὴ πολιτικὴ δὲν πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ἐὰν αὕτη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τείνει πρὸς τὴν αὐτάρκειαν, ἢ ἐὰν ἀποβλέπῃ πρὸς μίαν μεγαλυτέραν ἢ μικροτέραν διαφοροποίησιν τῆς οἰκονομίας, ἀλλ’ ἐὰν δύναται νὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα, σταθμιζομένων ὅλων τῶν παραγόντων, τὸ νὰ ἀποφύγῃ μία χώρα νὰ παράγῃ προϊόντα τὰ ὅποια θὰ ἠδύνατο πράγματι νὰ προμηθευθῇ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ μὲ τὴν δαπάνην ὀλιγωτέρων πόρων καί, ἀντιστρόφως νὰ μὴ ἀγοράζῃ ἀπὸ ξένας χώρας ὅ,τιδήποτε θὰ ἠδύνατο νὰ παραγάγῃ ἐγχωρίως μὲ ὀλιγωτέρους πόρους.

Εἰς τὴν πρᾶξιν μία ταχεῖα οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις ἐπιβάλλει ὠρισμένον προσανατολισμὸν τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου. Δύναται νὰ ἐξαντλήσῃ τὰ ἀποθέματα εἰς ξένον συνάλλαγμα ἐὰν αἱ εἰσαγωγικαὶ ἀνάγκαι αὐξηθοῦν ταχέως χωρὶς νὰ καλύπτονται ἀπὸ ἐξωτερικὴν ἐνίσχυσιν ἢ ἐξωτερικὰ δάνεια. Τὸ ζήτημα τῶν διαθεσίμων εἰς συνάλλαγμα ἀποτελεῖ συχνὰ ἐμπόδιον διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν εἶναι οὐσιῶδες, ἀπὸ τὴν ἀποψιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως νὰ ἐνθαρρυνθοῦν αἱ βιομηχανίαι αἱ ὅποια ἀποφέρουν ξένον συνάλλαγμα (βιομηχανίαι προϊόντων ἐξαγωγῆς) ἢ ἐπιτρέπουν τὴν ἐξοικονόμησιν αὐτοῦ διὰ τῆς παραγωγῆς εἰδῶν προοριζομένων νὰ ἀντικαταστήσουν ἀγαθὰ εἰσαγόμενα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὁρισμέναι χώραι ἴσως διαπιστώσουν εἰς τὰς ἀρχὰς μιᾶς ταχείας ἀναπτύξεως ὅτι ὁ ρόλος τοῦ ἐξωτερικοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου εἰς τὴν οἰκονομίαν των τείνει νὰ αὐξηθῇ μᾶλλον παρὰ νὰ περιορισθῇ. Τοῦτο δὲν εἶναι λόγος ἀνησυχίας ἐφ’ ὅσον, ἐν τῷ συνόλῳ, ἡ πολιτικὴ των τείνει πρὸς κατάστασιν ὅπου οἱ ὅριακοὶ πόροι δημιουργοῦν τὰ ἴδια ὀφέλη χρησιμοποιούμενοι εἴτε διὰ τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον εἴτε δι’ ἀγορὰς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

III. Βιομηχανία καὶ Γεωργία

Γενικῶς ἡ συζήτησις ἐπὶ τῆς ἐκβιομηχανίσεως τῶν καθυστερημένων χωρῶν τίθεται ἀπὸ τὴν ἀποψιν τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου. Ἀπὸ αὐτῆς τῆς

πλευρᾶς δὲν ἔχομεν λοιπὸν τίποτε νὰ προσθέσωμεν εἰς ὅσα ἐλέχθησαν ἤδη ἂνωτέρω. Διὰ νὰ σταθμισθῇ ἐὰν εἶναι προτιμότερα ἢ ἐγχώριος παραγωγὴ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴν των ἀρκεῖ νὰ γίνη σχετικὸς ὑπολογισμὸς λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν : τῆς δυνατότητος χρησιμοποίησεως τῶν ἄνευ ἀπασχολήσεως ἐργατικῶν χειρῶν ἢ ἄλλων, μὴ χρησιμοποιουμένων πόρων· τοῦ προβλήματος τῶν ἀνηλίκων βιομηχανιῶν· καὶ τῶν πιθανῶν διακυμάνσεων τῶν ὄρων ἐμπορίου. Ὁ συνδυασμὸς ὅλων αὐτῶν τῶν ζητημάτων δικαιολογεῖ πλήρως τὴν ἐκ μέρους τῶν καθυστερημένων χωρῶν υἱοθέτησιν ὠρισμένων μέτρων προστατευτισμοῦ. Πάντως, ἔστω καὶ ἐκτὸς πάσης ἀναφορᾶς πρὸς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον, ἡ ἀναλογία κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ πόροι πρέπει νὰ διατεθοῦν μεταξὺ γεωργίας καὶ βιομηχανίας ἐπεξεργασίας ἀποτελεῖ σπουδαιότατον ζήτημα. Καί, ἐδῶ, ὅπως καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τομεῖς, πρέπει νὰ βασισθῶμεν ἐπὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν αἱ ὁποῖαι ἐξετέθησαν ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου : ἡ ἀναλογία πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτη ὥστε τόσον αἱ ὄρια καὶ κινήσεις ὅσον καὶ αἱ μεγάλαι διαρθρωτικαὶ διαρρυθμίσεις νὰ δύνανται νὰ αὐξήσουν τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα. Τὸ δεύτερον τοῦτο κριτήριον εἶναι πρωτίστης σημασίας διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας ἐπεξεργασίας. Εἶναι σφάλμα νὰ νομίζεται ὅτι δύναται νὰ ἐξαχθῇ συμπέρασμα ἀπὸ τὴν δημιουργίαν μιᾶς καὶ μόνης νέας ἐπιχειρήσεως περὶ τοῦ ἐὰν μία βιομηχανία θὰ εἶναι ἐπικερδής. Πράγματι, ἐνδέχεται μία ἐπιχείρησις νὰ ἀποτύχῃ ἐκεῖ ὅπου μεγαλύτερος ἀριθμὸς των θὰ ἐπιτύχῃ, ἐὰν αὗται εἶναι καλῶς συνδυασμέναι εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀποτελοῦν ἓνα νέον βιομηχανικὸν δίκτυον. Τὰ βάρη καὶ τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἐκβιομηχανίσεως πρέπει πάντοτε νὰ ὑπολογίζωνται τόσον ἐν λεπτομερείᾳ ὅσον καὶ ἐν τῷ συνόλῳ.

Καθ' ὅσον πραγματοποιεῖται ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις γίνεται μία μετατόπισις ἐργατικῶν χειρῶν ἀπὸ τὴν γεωργίαν πρὸς τὴν βιομηχανίαν ἐπεξεργασίας, διότι ἡ τεχνικὴ πρόοδος ἐπιτρέπει εἰς τὸν πληθυσμὸν νὰ ἀφιερῶν ἡ φθίνουσαν ἀναλογίαν ἐργατικῶν χειρῶν διὰ τὴν παραγωγὴν εἰδῶν διατροφῆς. Αἱ ἐλευθερούμεναι οὕτω ἐργατικαὶ χεῖρες στρέφονται ἀπὸ τὴν γεωργίαν πρὸς ἄλλας ἀπασχολήσεις.

Εἰς τὰς χώρας ὅπου δὲν ὑπάρχει περίσσεια ἐργατικῶν χειρῶν ἢ ἐκβιομηχάνις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πρόοδον τῆς γεωργίας, ἐφ' ὅσον ἡ βιομηχανία δὲν πρέπει νὰ δεχθῇ ἢ τὰς ἐργατικὰς χεῖρας αἱ ὁποῖαι δὲν χρειάζονται πλέον διὰ τὴν παραγωγὴν εἰδῶν διατροφῆς. Συνεπῶς ἡ πρόοδος τῆς γεωργίας καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας πραγματοποιοῦνται παραλλήλως ἢ μία πρὸς τὴν ἄλλην : ἂν καὶ εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἀπὸ ὠρισμένης, σπουδαιοτάτης ἀπόψεως, ἡ γεωργία δέον νὰ ἔχῃ τὴν προτεραιότητα.

Ἡ κατάστασις ἀνατρέπεται εἰς μίαν χώραν τόσον πυκνοκατοικημένην, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἔκτασιν τῶν καλλιεργησίμων ἐδαφῶν, ὥστε ἡ γῆ νὰ πρέπει νὰ διατρέφῃ μεγαλύτερον ἀριθμὸν προσώπων ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν

ἐργατικῶν χειρῶν ποὺ δύναται νὰ ἀπασχολήσῃ. Εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν αἱ τεχνικαὶ μεταβολαὶ αἱ ὅποια ἐλαττώνουν τὸν ἀριθμὸν τῶν χρησιμοποιουμένων ἐργατικῶν χειρῶν κατὰ ἑκτάριον δὲν παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον. Θὰ ἀπετέλῃ σπατάλην ἢ ἐπένδυσιν κεφαλαίων π.χ. εἰς γεωργικὰ μηχανικὰ ἐργαλεῖα, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται νὰ καλλιεργηθοῦν νέα ἐδάφη τὰ ὅποια, ἄλλως, θὰ παρέμεναν χέρσα. Αὐτὸ δὲν μειώνει τὴν σημασίαν τῶν τεχνικῶν μεταβολῶν αἱ ὅποια αὐξάνουν τὴν ἀπόδοσιν κατὰ ἑκτάριον διότι αἱ ἐσοδεῖαι εἶναι συνήθως τόσον πενιχραὶ εἰς τὰς χώρας αὐτὰς ὥστε ὁ πληθυσμὸς νὰ μὴ πραγματοποιεῖ ἢ ἓνα πολὺ χαμηλὸν ἐπίπεδον συντηρήσεως. Πάντως, εἶναι συχνὴ ἡ διαπίστωσις ὅτι ἡ τεχνικὴ πρόοδος εἰς τὴν γεωργίαν καταλήγει εἰς ἐλάττωσιν τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀπασχολουμένων ἐργατικῶν χειρῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν κάθε πρόγραμμα γεωργικῆς προόδου πρέπει νὰ ἀρχίζῃ μὲ τὴν δημιουργίαν βιομηχανιῶν ἐπεξεργασίας ἱκανῶν νὰ ἀπορροφήσουν τὸ περίσσευμα γεωργικῆς ἐργατικῆς δυνάμεως. Εἰς ὠρισμένας καθυστερημένας χώρας, ἰδιαίτερος τὴν Ἀσίαν, ἡ δημιουργία βιομηχανιῶν ἐπεξεργασίας εἶναι ζήτημα πρωτίστης σημασίας ἔστω καὶ μόνον δι' αὐτὸν τὸν λόγον.

Εἶναι ἐπομένως προφανὲς ὅτι δὲν τίθεται ζήτημα ἐκλογῆς μεταξὺ ἀναπτύξεως τῆς γεωργίας ἢ τῆς βιομηχανίας : πρέπει νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ αἱ δύο. Εἰς τὰς χώρας μὲ ἀνεπαρκεῖς ἐργατικὰς χεῖρας ἢ γεωργικὴ πρόοδος εἶναι προϋπόθεσις τῆς ἐκβιομηχανίσεως. Εἰς τὰς χώρας μὲ ἀγροτικὸν ὑπερπληθυσμὸν ἢ πρόοδος τῆς γεωργίας ἐξαρτᾶται ἐν μέρει ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας ἐπεξεργασίας. Καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν ἡ ἀνάπτυξις ὑπὸ τὰς δύο αὐτὰς μορφὰς πρέπει νὰ κατέχῃ σημαντικὴν θέσιν εἰς τὰ οἰκονομικὰ προγράμματα. Πρέπει νὰ προστεθῇ ὅτι αἱ ἀνάγκαι τῶν βιομηχανιῶν ἐπεξεργασίας εἰς ἐνέργειαν, εἰδικευμένας ἐργατικὰς χεῖρας κεφάλαια, πρῶτας ὕλας κλπ. ποικίλλουν σημαντικῶς καὶ κάθε χώρα ὀφείλει νὰ ἐκλέξῃ μὲ πολλὴν προσοχὴν τοὺς κλάδους βιομηχανίας ποὺ θὰ τῆς ἐξασφαλίσουν ὠρισμένα πλεονεκτήματα. Διὰ νὰ καθορισθῇ ἡ σημασία ἢ ὁποία πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐφαρμογῆς ἐνὸς προγράμματος οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως εἰς τὴν βαρεῖαν βιομηχανίαν ἢ εἰς τὰς βασικὰς βιομηχανίας, πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν αἱ ἐκτεθεισαὶ ἀνωτέρω σκέψεις. Ἀλλὰ ἡ ἀνάπτυξις τῶν βιομηχανιῶν αὐτῶν δύναται νὰ παρουσιάσῃ ἰδιαίτερος ἐπείγοντα χαρακτῆρα ἐὰν ἡ χώρα φοβεῖται ὅτι δὲν θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ προμηθεύεται κατὰ κανονικὸν καὶ συνεχῆ τρόπον τὸν ἀναγκαῖον ἐξοπλισμὸν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς.

Τὸ ζήτημα τῆς βιομηχανίας πρέπει νὰ μελετηθῇ ἰδιαίτερος. Εἰς μίαν ἐκ τῶν ἀποφάσεών της, ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑνωμένων Ἑθνῶν ἐπέστησε τὴν προσοχὴν μας εἰς τὴν ἐντεινομένην σοβαρότητα τοῦ προβλήματος τῆς ἀνεργίας τῆς ὀφειλομένης εἰς τὴν ὅλον ἐνδιευρυνομένην μηχανοποίησιν τῆς παραγωγῆς εἰς ὠρισμένους κλάδους τῆς βιομηχανίας καὶ εἰς τὴν γεωργίαν.

Ὡμιλήσαμεν ἤδη περὶ τῆς μηχανοποιήσεως τῆς γεωργίας. Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ρυθμισθῇ ἡ πρόοδος αὐτῆς εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ συνεπάγεται αὐξήσιν τῆς ἀνεργίας. Προκειμένου περὶ τῆς βιοτεχνίας τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι τόσον ἀπλοῦν. Ἡ ἐκβιομηχάνισις πρέπει ὑποχρεωτικῶς νὰ κατέχη σημανίνουσαν θέσιν εἰς κάθε πρόγραμμα ἀναπτύξεως, καὶ ἡ πρόοδος τῆς συγχρόνου βιομηχανίας ἐπιδρᾷ ἀναγκαίως ἐπὶ τῆς βιοτεχνίας. Εἰς ἀντιστάθμισμα αὐτῆς τῆς ἐπιδράσεως, ἡ βιοτεχνία θὰ ὤφειλε νὰ αὐξήσῃ τὴν παραγωγικότητά της, κυρίως διὰ τῆς βελτιώσεως τῆς τεχνικῆς της, τοῦτο ὅμως συχνὰ καταλήγει εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἀπασχολουμένης εἰς αὐτὴν ἐργατικῆς δυνάμεως. Ἡ κατάστασις θεραπεύεται σήμερα δι' αὐτῆς ταύτης τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἡ ὁποία αὐξάνει ταχέως τὴν ἐγχωρίαν ζήτησιν διὰ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ. Πάντως, αἱ περισσότεραι τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν θὰ πρέπει νὰ καταβάλουν σοβαρὰς προσπάθειας διὰ τὴν συνεχῇ βελτίωσιν τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς ὁργανώσεως τῆς βιοτεχνίας, νὰ προσδιορίσουν τὰ ὅρια τῶν τομέων τῆς βιοτεχνίας καὶ τῆς μεγάλης συγχρόνου βιομηχανίας καὶ νὰ προσαρμόσουν κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον τὴν μίαν πρὸς τὴν ἄλλην τὰς δύο αὐτὰς κατηγορίας βιομηχανίας. Ἡ ἐξέλιξις τῆς Ἰαπωνίας κατὰ τὰ τελευταῖα πενήτηκοντα ἔτη εἶναι πολὺ διδακτικὴ ἀπὸ τὴν ἄποψιν τῆς ἐπεκτάσεως καὶ ἐνοποιήσεως τῆς κατ' οἶκον βιομηχανίας καὶ τῆς βιοτεχνικῆς βιομηχανίας, τῆς ὁργανώσεως ἰνστιτούτων πρὸς βελτίωσιν τῆς τεχνικῆς τῶν βιομηχανιῶν τούτων καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἡ μικρὰ καὶ ἡ μεγάλη βιομηχανία συνδυάζονται εἰς κάθε κλάδον οἰκονομικῆς δραστηριότητος.

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ¹

Εἶναι γενικῶς γνωστὸν ὅτι ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος ἀποτελεῖ συνάρτησιν ὠρισμένου ἀριθμοῦ μεταβλητῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγεται καὶ ὁ ρυθμὸς τοῦ σχηματισμοῦ νέου κεφαλαίου. Εἰς τὰς περισσότερας χώρας ὅπου ἡ οἰκονομία ἀναπτύσσεται ταχέως, ὁ καθαρὸς σχηματισμὸς κεφαλαίου ἀντιστοιχεῖ τοῦλάχιστον πρὸς τὰ 10% τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, εἰς ὠρισμένας δὲ περιπτώσεις ὑπερβαίνει σημαντικῶς τὸ ποσοστὸν τοῦτο.

Ἀπεναντίας εἰς τὰς περισσότερας τῶν καθυστερημένων οἰκονομιῶν ἡ ἀναλογία τοῦ καθαροῦ σχηματισμοῦ κεφαλαίου δὲν φθάνει τὰ 5% τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, συνυπολογιζομένων καὶ τῶν ξένων ἐπενδύσεων. Εἰς πλείστας ἐξ αὐτῶν τῶν χωρῶν ἡ ἀποταμίευσις ἔχει αὐξήσει μόνον κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Οὕτω δὲν κατέστη δυνατόν νὰ διατεθοῦν ἢ ἀσήμαντα κεφάλαια διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ μέσου βιωτικοῦ ἐπιπέ-

1. Op. cit., Ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον κεφαλαίου.

δου. Ἀποτελεῖ ἐπομένως ἰδιαιτέρως ἐπεῖγον ἔργον ἢ ἐξεύρεσις τρόπου προωθήσεως τοῦ σχηματισμοῦ κεφαλαίου.

Ἀποθησαύρισις

Θὰ μελετήσωμεν πρῶτον τὴν δυνατότητα χρηματοδοτήσεως μέρους τῶν ἀναγκαίων ἐπενδύσεων, ὅχι διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς ἀποταμιεύσεως, ἀλλὰ διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν ὑπὸ ἰδιωτῶν ἀποθησαυριζομένων νομισμάτων εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας. Εἶναι ὅμως ἀδύνατον νὰ γνωσθῇ μετὰ βεβαιότητος ποίαν ἀξίαν ἀντιπροσωπεύει ἡ ἀποθησαύρισις αὕτη. Καθ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις εἶναι ἰδιαιτέρως σημαντικὴ εἰς δύο περιοχάς, τὴν Μεσημβρινὴν καὶ Νοτιο-ἀνατολικὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Μέσην Ἀνατολήν.

Ὑπολογίζεται, βάσει ἐκτιμήσεων, ὅτι εἰς ὠρισμένας χώρας τῶν περιοχῶν αὐτῶν, ἡ ἀποθησαύρισις χρυσοῦ ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν ἀνέρχεται εἰς τὰ 10% τοῦ εἰσοδήματος. Εἶναι εὐνόητον ὅτι τὰ ἀποθέματα αὐτὰ δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν παρὰ μίαν μόνον φοράν. Συμφώνως πρὸς αὐτὰς τὰς ἐκτιμήσεις ἐὰν ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἀποθησαυρισμένου χρυσοῦ διεμοιράζετο εἰς πέντε ἔτη, θὰ συνέβαλε εἰς σχηματισμὸν κεφαλαίου ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὰ 2% τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἐπὶ πέντε ἔτη. Τὸ ποσοστὸν εἶναι χαμηλὸν ἀλλὰ δὲν εἶναι βεβαίως καὶ ἀνάξιον λόγου.

Αἱ κυβερνήσεις τῶν καθυστερημένων χωρῶν θὰ ἔπρεπε νὰ καταβάλουν κάθε προσπάθειαν διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἀποθησαυρισμένου χρήματος εἰς τὸν σχηματισμὸν κεφαλαίου. Ἀλλὰ καὶ ἡ πραγματοποίησις τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ εἶναι ἐξαιρετικῶς δυσχερής. Δὲν θὰ ἦτο εὐκόλον νὰ τεθοῦν ὑπὸ ἑλέγχου τὰ ἀποθέματα ταῦτα διότι δὲν ὑπάρχουν ἐπαρκεῖς πληροφορίες περὶ αὐτῶν. Κατὰ τὴν γνώμην μας εἶναι πολὺ μικρὰ ἡ πιθανότης ὅτι τὰ ἰδιωτικὰ αὐτὰ ἀποθέματα, ἐπαναφερόμενα εἰς τὴν κυκλοφορίαν θὰ συμβάλουν σημαντικῶς εἰς τὸν σχηματισμὸν κεφαλαίου, κατὰ τὸ προσεχὲς μέλλον.

Καὶ αὐταὶ αἱ κυβερνήσεις τῶν ὑпанептyγμένων χωρῶν διατηροῦν ὑπὸ τινος μορφᾶς, ἀποθησαυρισμένον χρῆμα, ὡς π. χ. ὅταν ὁ νόμος ἐπιβάλλει 100% κάλυμμα τοῦ χαρτονομίσματος ἢ τῶν καταθέσεων τῶν ταμειευτηρίων τῶν τραπεζῶν δι' ἀποθέματος ξένου συναλλάγματος. Τὸ ὑψηλὸν αὐτὸ ποσοστὸν στεριοποιεῖ τὸ χρησιμεῦον ὡς κάλυμμα συνάλλαγμα εἰς ποσὸν ἀντίστοιχον πρὸς τὴν ποσότητα νομίσματος τὴν ὁποίαν ἡ κυβέρνησις δὲν θὰ εὐρεθῇ ποτὲ εἰς τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐξοφλήσῃ εἰς ξένον συνάλλαγμα. Καὶ αὐτὰ ὅμως τὰ ποσὰ δὲν εἶναι πολὺ σημαντικά.

Ἡ αὕξησις τῆς ἀποταμιεύσεως πρέπει νὰ εἶναι ἡ κυριωτέρα πηγὴ τοῦ σχηματισμοῦ ἐθνικοῦ κεφαλαίου. Τὸ ποσοστὸν τῆς ἀποταμιεύσεως ποικίλλει μεταξὺ τῶν ὑпанептyγμένων χωρῶν. Εἶναι γενικῶς ὑψηλότερον εἰς

τὰς χώρας ὅπου καὶ τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα εἶναι μεγαλύτερον. Ἐξαρτᾶται ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὴν διανομὴν τοῦ εἰσοδήματος μεταξὺ τῶν τάξεων καὶ τῶν ἀτόμων ἐντὸς δεδομένης κοινωνίας. Τείνει νὰ εἶναι μεγαλύτερον εἰς τὰς κοινωνίας ὅπου ἡ διανομὴ τῶν εἰσοδημάτων ἐκ τῶν συγχρονισμένων βιομηχανικῶν καὶ ἐμπορικῶν δραστηριοτήτων εἶναι πλέον ἄνιστος. Ὁ ρυθμὸς τῆς ἀποταμιεύσεως ἐξαρτᾶται ἐπίσης ἐκ τῆς ἐκτάσεως τῆς συμμετοχῆς ξένων ἐταίριων εἰς τὴν γενικὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα. Ἡ αὔξησης τῆς ἀποταμιεύσεως εἶναι ζήτημα συνδεδεμένον ἐν μέρει μὲ τὸ φορολογικὸν σύστημα καὶ ἐν μέρει μὲ τὸν πληθωρισμόν.

Ὅργανισμοὶ ἀποταμιεύσεως

Ἡ ἐπίδρασις τῶν ταμιευτηρίων ἐπὶ τοῦ ὄγκου τῆς ἀποταμιεύσεως ἐξαρτᾶται ἀφ' ἑνὸς ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἰδρυμάτων τούτων καὶ τὰς προσφερομένας ὑπ' αὐτῶν εὐκολίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὸ ποσοστὸν τοῦ παραχωρουμένου τόκου. Τὸ ζήτημα τοῦ ποσοστοῦ τοῦ τόκου εἶναι δυσχερὲς πρόβλημα. Εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας τὰ κεφάλαια εἶναι σπάνια καὶ τὸ πραγματικὸν ποσοστὸν ἀποδόσεως τῶν ἐπενδύσεων πολὺ ὑψηλόν. Καὶ ὅμως δὲν εἶναι σπάνιον τὰ ταμιευτήρια τῶν χωρῶν αὐτῶν νὰ μὴ προσφέρουν τόκον ἄνω τῶν 2 ἕως 3 τοῖς ἑκατόν. Ἡ αὔξησις τοῦ ποσοστοῦ αὐτοῦ μέσα εἰς τὰ ὅρια τοῦ κατορθωτοῦ θὰ ἐτόνωσε ἴσως τὴν ἀποταμίευσιν, χωρὶς καὶ αὐτὸ νὰ εἶναι βέβαιον.

Ἀπαιτεῖται μελέτη βαθύτερα τοῦ ζητήματος τούτου ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἡδυνήθημεν νὰ κάμωμεν, καθὼς καὶ κάποια δόσις πειραματισμοῦ.

Εἰς ὠρισμένας ὑπαναπτύκτους χώρας, ἡ ἰδιωτικὴ ἀποταμίευσις θὰ ἦτο μεγαλύτερα ἐὰν ὑπῆρχε καλυτέρα ὁργάνωσις τῶν ἀποταμιευτικῶν ἰδρυμάτων. Ὅσοι ἔχουν χαμηλὸν εἰσόδημα τοποθετοῦν τὰς οἰκονομίας των εἰς ταμιευτήρια, εἰς ἀποταμιευτικοὺς συνεταιρισμοὺς, ὁργανισμοὺς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως καὶ ἄλλα παρόμοια ἰδρύματα. Ἴσως νὰ ἀποταμίευσιν περισσότερον ἐὰν τὰ ἰδρύματα αὐτὰ ἦσαν περισσότερον διαδεδομένα καὶ ἐὰν ἡ κυβέρνησις ἀπλησχόλει μεγαλύτερον εἰδικὸν προσωπικὸν διὰ τὴν ὁργάνωσίν των καὶ διὰ τὴν προτροπὴν τοῦ πληθυσμοῦ πρὸς μεγαλύτεραν ἀποταμίευσιν.

Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς μεσαίας τάξεις τοποθετοῦν τὰς οἰκονομίας των ἐπίσης εἰς ἰδρύματα ὡς τὰ ἄνωτέρω, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀσφαλιστικὰς ἐταιρίας, εἰς μικρότερον δὲ βαθμόν, εἰς ἰδίας ἐπιχειρήσεις, ἢ προβαίνουν εἰς ἀγορὰς ὁμολογιῶν καὶ μετοχῶν, Δι' αὐτό, ἡ ἴδρυσις χρημοτιστηρίων ἀξιῶν εἰς τὰς χώρας ὅπου ὁ ὄγκος τῶν συναλλαγῶν δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ ἐπαρκῶς, θὰ ἔδιδε ἴσως μίαν ὥθησιν εἰς τὴν ἀποταμίευσιν τῶν μεσαίων τάξεων.

Οἱ ἔχοντες μεγαλύτερα εἰσοδήματα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀποταμιεύουν ὅ,τι θέλουν νὰ ἀποταμιεύσουν καὶ πιθανὸν νὰ μὴ αἰσθάνωνται τὴν

ἔλλειψιν ἀποταμιευτικῶν ἰδρυμάτων. Ἴσως νὰ ἦσαν διατεθειμένοι πρὸς μεγαλύτεραν ἀποταμίευσιν, ἐὰν ὑπῆρχον περισσότεραι εὐκαιρίαι δι' ἀποδοτικὰς ἐπενδύσεις.

Δι' αὐτὴν τὴν κατηγορίαν τοῦ πληθυσμοῦ, τὸ πρόβλημα εἶναι κυρίως νὰ εὑρεθῇ ὁ τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ὑποχρεώνετο νὰ μειώσῃ τὴν κατανάλωσιν του καὶ νὰ στρέψῃ τὴν ἀποταμίευσίν του ἀπὸ ὀλιγώτερον χρησίμους ἐπενδύσεις πρὸς χρησιμώτερας.

Πολὺ σημαντικὸν μέρος τῆς ἀποταμιεύσεως ἀκίνητοποιεῖται ὑπὸ τὴν μορφήν χρυσοῦ καὶ συναλλάγματος ἀποθησαυριζομένων ἢ χρησιμοποιοιμένων εἰς περιορισμένον ἄριθμὸν τοποθετήσεων. Ὁμιλήσαμεν ἤδη περὶ τῆς ἀποθησαυρίσεως. Αἱ τοποθετήσεις ἔχουν τὴν τάσιν νὰ προσανατολίζονται ἀποκλειστικῶς πρὸς τὴν ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν καὶ πρὸς καλῶς ἐδραιωμένους ἐμπορικοὺς κλάδους. Ὑπερβολικὴ προτίμησις διὰ τὴν ἀγορὰν ἀκινήτων ἀγαθῶν δὲν ἐπιφέρει παρὰ τὴν ὑπερεκτίμησιν τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν. Δὲν κινεῖ κανένα ἀπὸ τοὺς πόρους οἱ ὁποῖοι ἄλλως θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθοῦν, εἰς ἄλλους τομεῖς, πρὸς σχηματισμὸν κεφαλαίου. Ὑπερβολικαὶ ἐπενδύσεις εἰς ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ἀποτελεῖ τὸ χαρακτηριστικὸν ὠρισμένων καθυσιερημένων χωρῶν, ἰδίως εἰς περιόδους πληθωρισμοῦ. Τὸ ἀπλούστερον μέσον διὰ νὰ ἀνακοπῇ ἡ τάσις αὕτῃ εἶναι ἴσως ἡ δημιουργία δυσχερειῶν διὰ τὴν οἰκοδόμησιν νέων ἀκινήτων μέσῳ ἐνὸς περιοριστικοῦ συστήματος ἀδειῶν. Κακὴ χρησιμοποίησις τῶν ἀποταμιεύσεων πρὸς ἐπένδυσιν ἀποτελεῖ καὶ ἡ ὑπὸ τῶν μεγάλων ἐταιριῶν χρησιμοποίησις τῶν ἀδιανεμήτων κερδῶν των πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ ἰδίου των κύκλου ἐργασιῶν, ἐνῷ ἐπενδύσεις πλέον κατανεμημέναι εἰς τὸ σύνολον τῆς οἰκονομίας θὰ ἦσαν πλέον ἀποδοτικαὶ δι' ὁλόκληρον τὴν οἰκονομίαν.

Ἡ κακῶς κατευθυνομένη ἐπένδυσις τῆς ἀποταμιεύσεως ἀποτελεῖ σοβαρὸν πρόβλημα εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας. Παρουσιάζει ἰδιαιτέραν ὀξύτητα εἰς περιόδους πληθωρισμοῦ, ὑφίσταται ὅμως πάντοτε ὡς μόνιμον πρόβλημα. Θὰ ἦτο ἴσως δυνατὴ ἡ λύσις του διὰ τριῶν διαφορῶν τρόπων. Μία λύσις συνίσταται εἰς τὴν μεταστροφὴν τῆς ἀποταμιεύσεως ἀπὸ ὀλιγώτερον εἰς περισσότερον χρησίμους τοποθετήσεις, ἐφ' ὅσον τὸ Κράτος ἐξησφάλιζεν εἰς αὐτὰς ἴσους ὅρους ἀσφαλείας καὶ ἀποδοτικότητος μὲ τὰς πρώτας, π.χ. διὰ τῆς παροχῆς τῆς ἰδίας του ἐγγυήσεως ἢ διὰ φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν. Δύνανται ἐπίσης τὸ Κράτος νὰ ρυθμίσῃ τὴν κατεύθυνσιν τῶν ἐπενδύσεων εἴτε ρυθμίζον τὴν οἰκοδόμησιν κατοικιῶν, εἴτε ρυθμίζον τὴν εἰσαγωγὴν ἢ τὴν ἐγκατάστασιν νέου τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ. Ὁ τρίτος τρόπος συνίσταται εἰς τὴν ἐθνικοποίησιν τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν πόρων τούτων εἰς πλέον χρησίμους ἐπενδύσεις μέσῳ δημοσίων πιστωτικῶν ἰδρυμάτων π.χ. ἀγροτικῶν ἢ βιομηχανικῶν τραπεζῶν αἱ ὁποῖαι θὰ χορηγοῦν δάνεια εἰς ἰδιώτας ἐπιχειρηματίας.